

Dubine Jadrana još skrivaju mnoge tajne

Dio istraživanja obavlja se i u laboratorijima

Piše: Ivan SMIRČIĆ

Oдавно je poznato kako je hrvatski dio Jadrana bogat arheološkim nalazima i olupinama brodova iz brojnih ratova koji su se u povijesti vodili u priobalnom dijelu i oko otoka.

O najznačajnijim lokalitetima, tajnama koje još nisu otkrivene u Jadranu, te segmentu turističkog ronjenja razgovarali smo s državnim tajnikom u Ministarstvu kulture Jasenom Mesićem, koji i sam sudjeluje u brojnim istraživačkim akcijama u podmorju Jadrana. Odmah na početku otkriva kako postoje naznake da u Jadranu ima još značajnih lokaliteta koji još nisu otkriveni.

Otkrivanje novih lokaliteta

Posebice velika prilika za otkrivanje novih lokaliteta nalazi se na većim dubinama. Objašnjava kako je ronilačka tehnologija do prije nekoliko godina dopuštala istraživanja podmorja do 40 i 60 metara, a zadnjih godina krenulo se u istraživanja u kojima se koristila plinska mješavina trimixa za velike dubine. Tako i Hrvatska ima ekipu od 12 članova, među kojima je i sam Jasen Mesić, koja je prva koristila trimix na istočnome Mediterana.

Mesić napominje kako će se od 2010. do 2020. godine voditi nova »bitka« za kulturno blago Jadrana, a odvijat će se u dva smjera. Jedan dio odvijat će se na velikim dubinama u Jadranu, gdje postoje naznake za nova otkrića. »Koliko će služba zaštite stizati prva, toliko će imati veću priliku za zaštitu takvih novih lokaliteta. Zato je Ministarstvo poduzelo i istraživanja na velikim dubinama, te se uključilo u

projekt obalne straže«, ističe Mesić.

Mjere zaštite i istraživanja

Drugi dio »bitke« za baštinu vodit će se u priobalnom području, gdje će biti manje problema jer je do dubina od 40 metara dosta već otkrivenih lokaliteta. Mesić ističe kako u priobalju treba posebno voditi računa o investicijskom ciklusu, primjer gradnje benzinske crpke za glisere na Visu na mjestu grčke i rimske luke, jer će se često takve nove investicije nalaziti na vrijednim arheološkim lokalitetima, na kojima je potrebno provesti sve mjere zaštite i istraživanja.

»Zadnjih godina u Kaštelanskom zaljevu na malim dubinama pronađena su izvanredna otkrića«, ističe Mesić, a izvrsni nautički nalazi pronađeni su i na malim dubinama kod Novalje i kod otoka Raba,

»Državni tajnik u Ministarstvu kulture kaže da postoji petogodišnji sustav zaštite, a upravo je u tijeku natječaj za petogodišnje razdoblje prema kojem će se određenim ronilačkim centrima dopustiti obavljanje turističkih djelatnosti ronjenja na zaštićenim podmorskim lokalitetima

Osam podmorskih zaštitnih kaveza hrvatski su raritet svjetskog razmjera, što je ocijenjeno i od samog Unesca kao odličan projekt

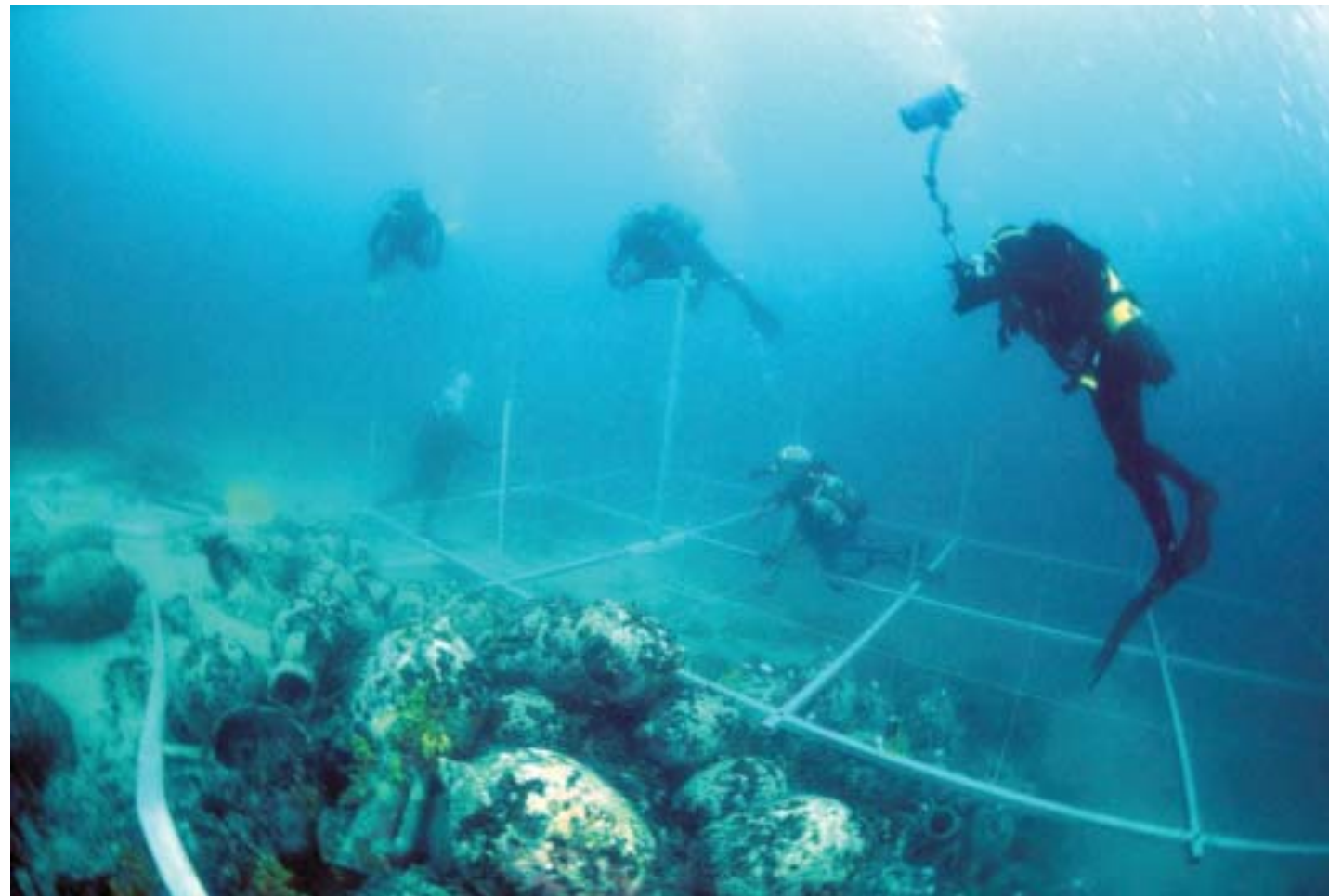
Specijalizirana radionica za podvodne nalaze u Zadru

Jasen Mesić ističe da je Hrvatska prošla fazu devastacije koja se odvijala u vrijeme bivše Jugoslavije. Pronalaskom brončanog antičkog kipa Apoksiomena pokrenuta je velika akcija Ministarstva kulture i ministra Bože Biškupića za osnivanje centra za zaštitu ronilačke baštine u Zadru s prvom specijaliziranom konzervatorskom radionicom za podvodne nalaze. Hrvatska je četvrta zemlja u Europi po broju podmorskih nalaza.

gdje su postavljene dvije mreže. Ističe i pronalazak kamenih sarkofaga u Bračkom kanal.

Hrvatska specifičnost, kaže Mesić, upravo su podvodni muzeji antičkih brodoloma koji se nalaze pod kavezima u moru, a kojih ima osam. Takav vid zaštite ocijenjen je i od samog Unesca kao zaštita »in situ« i takav oblik zaštite provodi se samo na lokalitetima koji nisu devastirani, odnosno koji su neaktutni.

Prema njegovim riječima, kada je neki lokalitet devastiran načelno se ide u zaštitno istraživanje, a kada se može zaštititi nedevastiran to onda postaje atraktivan lokalitet u europskim i svjetskim razmjerima. Pokušaje zaštite podmorskih arheoloških

Omanji batiskaf za istraživanje podmorja

lokaliteta pokušali su primijeniti i Nizozemci i Egipćani, no zasad uspješno funkcionira jedino u Hrvatskoj, ističe Mesić. Dodaje da je najveća zaštitna mreža postavljena kod Cavtata, gdje se u gornjem sloju lokaliteta nalazi više od 680 amfora, a ukupno ih ima oko 1200. Riječ je o velikim sjevernoafričkim amforama iz 3.

Turističko ronjenje od travnja do studenoga

U ronilačkom turizmu Hrvatska ima izrazito velike potencijale, jer sezona turističkog ronjenja može trajati od travnja do studenoga. Primjer Maldiva najbolje govori da jedina otočna država može živjeti gotovo samo od ronilačkog turizma. Ronilački centri u Hrvatskoj organizirani su pri Hrvatskoj gospodarskoj komori i zajednički nastupaju na sajmovima, te dobro surađuju s Hrvatskim ronilačkim savezom.

stoljeća prije Krista, kojima se iz Afrike transportiralo maslinovo ulje i žitarice.

Najznačajniji lokaliteti

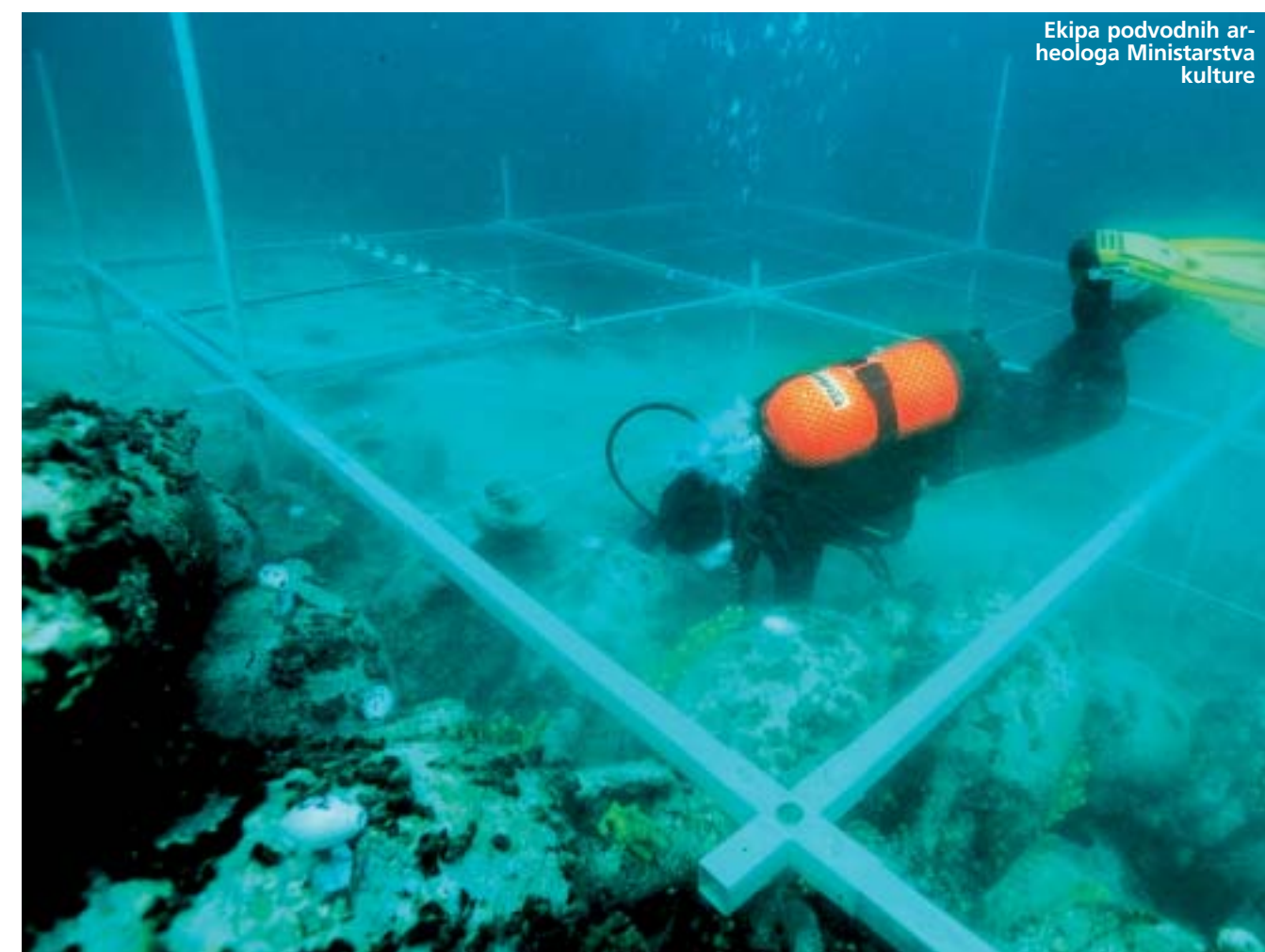
Govoreći o najznačajnijim podmorskim lokalitetima u Hrvatskoj, Mesić kaže da se ponekad lokaliteti, koji su turistički atraktivni za ronjenje, poklapaju i s arheološkom vrijed-

Na jednom od opvodnih lokaliteta

Lokaliteti se od pljačkaša zaštićuju ogradama

Ekipa podvodnih arheologa Ministarstva kulture

Popis lokaliteta zaštićenih željeznim kavezom:

- Umag, pličina Buje - antički brodolom s teretom amfora, grčko-italskog tipa iz 2. st. pr. Kr.
- otok Pag, uvala Vlaška mala - antički brodolom s teretom amfora, tipa Lamboglia 2 iz 1. st. pr. Kr.
- otok Rab, rt Sorinj - antički brodolom s teretom amfora, prijelaznog oblika grčko-italskih i Lamboglia 2 iz prve polovine 2. st. pr. Kr.
- otok Žirje, uvala Koromašna - antički brodolom s teretom amfora, tipa Dressel 34 (horn handled) i Riley ER1 iz 2. st. pr. Kr.
- otok Lastovo, uvala Gornja Planika - antički brodolom s teretom amfora, tipa Lamboglia 2 iz 1. st. pr. Kr.
- otok Saprun kod Lastova - antički brodolom s teretom amfora tipa Lamboglia 2 iz 1. st. pr. Kr.
- otok Mljet, Klacine - antički brodolom s teretom amfora tipa Lamboglia 2 iz 1. st. pr. Kr.
- Cavtat, pličina Velika - antički brodolom s teretom amfora sjevernoafričkog tipa iz 4. st.

su sačuvani vrlo značajni nalazi koji su bili u funkciji života, jer se na takvim mjestima nalaze ostaci iz luka ili rimskih villa rustica.

Takve nalaze, kaže Mesić, pronalazimo na Jadranu od Brijuna, Medulina preko niza otoka, a zanimljivi su nalazi u Kaštelanskom zaljevu, gdje su pronađeni nalazi velikih pitusa.

Što se tiče turističkog ronjenja, Jasen Mesić kao najatraktivniju turističku lokaciju vidi olupinu austro-ugarskog putničkog broda iz Prvog svjetskog rata »Barun Gautscha«. Razlog tomu je dostupnost broda koji je legao na kobilicu, a nalazi se na takvoj dubini da je pristupačan tzv. vikend ronionicima. Atraktivna je i olupina britanskog minolovca iz Drugog svjetskog rata »Coriolanus« potopljenog kod istarske obale, koju redovito posjećuju turisti-ronionci. Posjećene su i olupine pokraj otoka Visa, gdje se nalazi i američki bombardier iz Drugog svjetskog rata, no to područje je zahtjevnije za ronjenje jer je riječ o većim dubinama.

Kako napominje državni tajnik, već više godina u Ministarstvu kulture postoji petogodišnji sustav zaštite, a upravo je u tijeku natječaj za petogodišnje razdoblje prema kojem će se određenim ronilačkim centrima dopustiti obavljanje turističkih djelatnosti ronjenja na zaštićenim podmorskim lokalitetima. Naime, objašnjava Mesić, pojedinac samostalno na tim lokalitetima bez pratnje iz ronilačkog centra ne smije roniti, čime se jamči zaštita i kvalitetna prezentacija lokaliteta.

Antičke luke pod morem

Obuhvaćeno je pedesetak lokaliteta i pojedinačnih zona koje su obuhvaćene natječajem, a javlja se osamdesetak ronilačkih centara. Na taj način se osigurava zaštita svih tih lokaliteta, jer ne postoje ni financijska sredstva kojim bi ih se sve zaštitilo, a istodobno se osigurava specifična ponuda kulturnog turizma.

Prema nekim podacima, u Hrvatskoj godišnje roni 50.000 turističkih ronilaca. Mesić objašnjava kako ronilački klubovi, za razliku od ronilačkih centara, mogu dobiti određena dopuštenja za određena memorijalna ronjenja za svoje članove. Pored toga mogu dobiti i višednevna dopuštenja za ronjenje na određenim zaštićenim zonama, prethodno moraju predložiti program, te nakon ronjenja Ministarstvo mora podnijeti izvješće gdje su ronili i što su sve vidjeli.

nošću. »Najznačajniji arheološki podvodni nalaz je antički kip Apoksiomen, pronađen kod Lošinja, no taj je kip izvađen i pohranjen u muzeju, tako da ustvari nema stvarnog arheološkog lokaliteta pod morem«, objašnjava Mesić.

Dodaje da su u Jadranu vrlo atraktivne brodske olupine, posebice oko Vi-

sa, Cavtata, zapadne istarske obale i Kvamera, gdje su bila minska polja za vrijeme rata, ili kuda su prolazili važni pomorski pravci. Na tom prostoru nalaze se potopljeni brodovi iz razdoblja s kraja 18. stoljeća do sredine 20. stoljeća, a pod morem se nalaze očuvane čitave olupine.

Dodaje da su u Jadranu vrlo atraktivne brodske olupine, posebice oko Vi-

venih brodova uglavnom, zbog djelovanja morskih struja i morskih crva, raspale, te je ostao samo njihov teret. Takvi su slučajevi i s antičkim brodovima i kasnosrednjovjekovnim brodovima (galijama).

Od arheoloških nalazišta posebno je značajan i lokalitet Gnalčić pokraj Biograda, gdje su nađeni osta-